

Leer

Vraag

Ontmoet

Lees

Doe

Taal & gezin

Samen met de Bibliotheek
de cyclus van
laaggeletterdheid doorbreken

Inleiding

Lezen is van groot belang voor een goede taalbeheersing. Kinderen die goed kunnen lezen, behalen betere schoolresultaten en hebben daarna meer kans op het vinden van een passende plek in de maatschappij. Met lezen kun je dan ook niet vroeg genoeg beginnen.

In het ene gezin wordt meer gepraat en voorgelezen dan in het andere. Als kinderen in een taalarme omgeving opgroeien, is er een grote kans dat zij een taalachterstand oplopen. Het is niet makkelijk om zo'n achterstand in te halen. Kinderen verlaten de basisschool dan met taalproblemen en blijven ook in het voortgezet onderwijs achter met lezen en schrijven. Deze jongvolwassenen kunnen ook toekomstige ouders zijn. Als ze later zelf kinderen krijgen, is de kans groot dat ze weinig aandacht hebben voor taal en lezen in de opvoeding. Zo geven zij hun taalproblemen door aan hun eigen kinderen en ontstaat er een cyclus van laaggeletterdheid.

Samen in actie: een kansrijke start voor ieder kind

Om alle kinderen tussen nul en vier jaar een zo goed mogelijke start te geven, is het belangrijk dat ouders en professionals zich bewust worden van hun invloed op de taalontwikkeling van het jonge kind. De Bibliotheek kan samen met andere professionals rondom ouders en kinderen bouwen aan een stevige, structurele samenwerking om de taalontwikkeling te stimuleren. Onderzoek toont aan dat de gunstige effecten van deze gezinsaanpak al zichtbaar worden in de leerresultaten van kinderen in de basisschoolfase¹.

¹ Bus, A.G. & De Bondt, M. (2022). Vroeg begonnen, veel gewonnen – Een onderzoek naar de langetermijneffecten van BoekStart. Academische Uitgeverij Eburon.

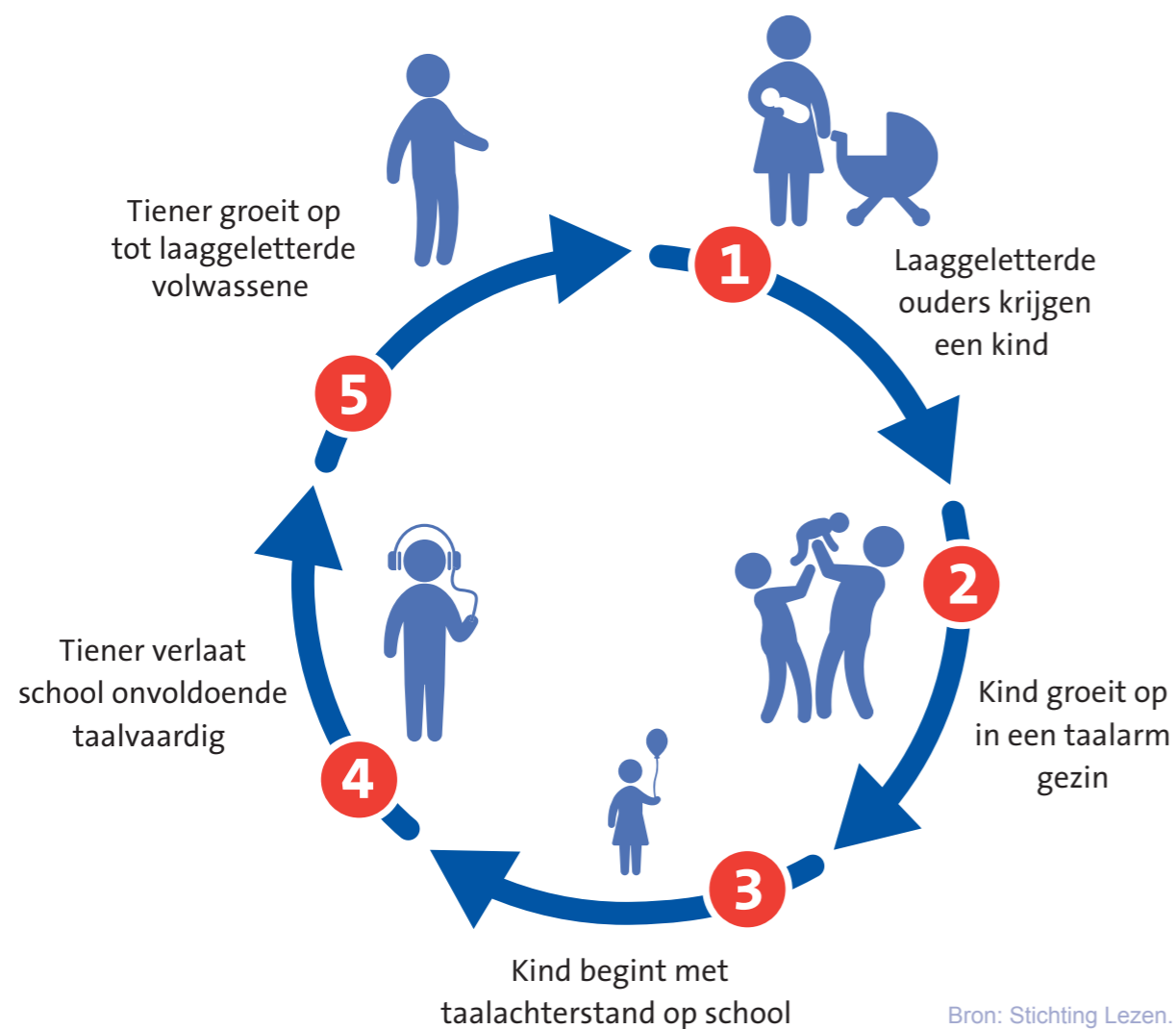
Gezinsaanpak

In Nederland hebben ongeveer 2,5 miljoen mensen in de leeftijd van 16 jaar en ouder moeite met lezen, schrijven en/of rekenen. Hierdoor is het voor hen lastig om volwaardig mee te draaien in de maatschappij. Zij hebben moeite met het invullen van formulieren, het gebruiken van een computer of het voorlezen aan hun kinderen. Laaggeletterdheid wordt helaas vaak van generatie op generatie doorgegeven. Als ouders moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen, krijgen hun kinderen dit dus vaak ook. Daarom is het belangrijk om laaggeletterdheid in het gezin aan te pakken.

Samen doorbreek je de cyclus van laaggeletterdheid

DE CYCLUS VAN LAAGGELETERDHEID

Kansrijke start

De eerste duizend dagen van een kind zijn cruciaal voor een goede start. Zijn er in die periode tegenslagen, dan bestaat de kans dat een kind zich minder goed ontwikkelt. In het actieprogramma Kansrijke Start werken gemeenten en het Rijk samen met alle partijen die betrokken zijn bij de eerste duizend dagen van het kind (gerekend vanaf het begin van de zwangerschap) aan een goede start voor zoveel mogelijk kinderen. Denk hierbij aan organisaties die (aanstaande) ouders ondersteunen op verschillende gebieden, zoals het ziekenhuis, de verloskundige, het consultatiebureau, de GGD, kinderopvangorganisaties en scholen. En natuurlijk hoort ook de Bibliotheek in dit rijtje thuis, omdat de taalontwikkeling van kinderen belangrijk is voor een optimale kans op een goede toekomst.

Met de gezinsaanpak kan de Bibliotheek in samenwerking met organisaties uit het sociale en medische domein de cyclus van laaggeletterdheid doorbreken. Deze aanpak richt zich primair op het ondersteunen van ouders bij het stimuleren van de taal- en geletterdheidsontwikkeling van hun (jonge) kinderen thuis. Daarnaast wordt er met de gezinsaanpak ook ingezet op het verhogen van het taal- en geletterdheidsniveau van ouders zelf. De Bibliotheek helpt ouders om een meer talige omgeving te bieden aan hun kinderen. Door deze interventies is de kans kleiner dat kinderen problemen krijgen met taal. Vooral de eerste duizend dagen (van conceptie tot de tweede verjaardag) zijn van belang voor een kansrijke start voor ieder kind.

Taalvragen als startpunt voor brede, gerichte ondersteuning

In de gemeente Oosterhout startte begin van dit schooljaar op één basisschool het Taalhuis op School. Ouders die vragen hebben op het gebied van taal komen hier langs om de school-nieuwsbrief door te nemen.

Lonneke van Eeten, coördinator DigiTaalhuis: "Op school zijn vrijwilligers van het Taalhuis en een bibliotheekprofessional aanwezig. Zij ondersteunen ouders op het gebied van hun eigen taalontwikkeling, maar geven ook handvatten hoe zij de taalontwikkeling van hun kind meer kunnen stimuleren. Ook kijken we verder dan taal en geletterdheid alleen, ouders met rekenvragen en behoefte aan digitale ondersteuning kunnen ook bij ons terecht. Wij verwijzen hen door naar bijvoorbeeld de VoorleesExpress of het Informatiepunt Digitale Overheid in de bibliotheek. De gemeente Oosterhout is de regisseur op dit thema, gezamenlijk willen we de samenwerking een stap verder brengen.

Zo zijn er bijvoorbeeld contacten met het ROC voor taalcursussen. Het enthousiasme vanuit de gemeente en de bibliotheek is groot. Als we van elkaar weten wat er mogelijk is, kunnen we meer mensen gericht helpen."

De gezinsaanpak en de Bibliotheek

Om iedereen de kans te geven om volwaardig deel te nemen aan onze maatschappij, is het belangrijk dat we laaggeletterdheid bestrijden bij volwassenen en voorkomen bij nieuwe generaties. We leven immers in een maatschappij waarin taal de boventoon voert.

De Bibliotheek gelooft in een gezinsaanpak die:

- onderdeel is van een visie;
- gedragen wordt door professionals vanuit verschillende disciplines en organisaties;
- aansluit bij bestaande (landelijke) lijnen;
- aansluit bij de behoeftes van het gezin.

Bouwstenen van gezinsaanpak

De gezinsaanpak is complex. In bibliotheekorganisatie zijn mensen uit meerdere teams en lagen betrokken. Bovendien werkt de Bibliotheek nooit alleen aan de gezinsaanpak, maar altijd samen met partners uit verschillende domeinen, waaronder de gemeente. En natuurlijk met gezinnen zelf. Om dit alles in goede banen te leiden, is de gezinsaanpak opgebouwd uit verschillende bouwstenen.

De 6 bouwstenen

Netwerk & Beleid: beleidsvorming in de bibliotheek en in de samenwerking met lokale partners.

Financiering: financiering van de gezinsaanpak en bijbehorende strategische keuzes in het samenwerkingsnetwerk.

Expertise: expertiseontwikkeling van professionals en inhoudelijke informatie over de gezinsaanpak.

Activiteiten: activiteiten, voorbeelden en houvast om te bepalen welk aanbod kansrijk is.

Monitoring & Onderzoek: monitoring en (wetenschappelijke) onderzoeken van activiteiten en programma's.

Communicatie: communicatie met partners en gezinnen. Denk hierbij ook aan eenvoudig communiceren, zodat ouders die moeite hebben met lezen en schrijven de informatie kunnen begrijpen.

Van losse activiteiten naar een integrale gezinsaanpak

De gemeente Oosterhout doet mee aan de landelijke pilot Gemeentelijke Gezinsaanpak Geletterdheid, waarin ze ervaring opdoet met de regierol die gemeenten op dit thema krijgen vanaf 1 januari 2025.

Myrthe de Wijs, beleidsadviseur sociaal domein gemeente Oosterhout: "Wij werken nauw samen met de bibliotheek om laaggeletterdheid te verminderen en te voorkomen. Op dit moment gaan we terug naar de basis, we bekijken hoe activiteiten van de bibliotheek en andere lokale partners ouders helpen om thuis de taalontwikkeling van hun kinderen op een positieve manier te stimuleren. En we houden het einddoel scherp in de gaten: het doorbreken van de cyclus van laaggeletterdheid. Binnen de pilot checken we of en hoe de bestaande activiteiten hier aan bijdragen, welke partners hierbij

betrokken zijn en of we nog activiteiten of partners missen om het doel te behalen. We structureren processen zodat er straks een aanbod ligt dat voldoet aan de behoeften van de deelnemers. *Worden gezinnen door de activiteiten ondersteund om een taalrijke thuisomgeving te bieden?* Die vraag stellen we onszelf voortdurend. Stap voor stap komen we tot een overkoepelend en doelgericht plan dat de richting voor de komende jaren bepaalt."

Herkennen en doorverwijzen

Als je weet dat 2,5 miljoen Nederlanders moeite hebben met lezen en schrijven is het aannemelijk dat een deel van de ouders van jonge kinderen laaggeletterd of niet-digitaal vaardig is. Maar laaggeletterdheid is moeilijk te herkennen. Veel mensen schamen zich ervoor en zullen er niet snel voor uitkomen. De Bibliotheek kan professionals helpen om de signalen die laaggeletterden onbewust tonen te leren herkennen. Ook kunnen zij met verschillende programma's de lees- en taalvaardigheid van laaggeletterden verbeteren en het leesplezier stimuleren.

Taalarm

Een taalarme omgeving is een omgeving waar nauwelijks interactie plaatsvindt. Kinderen die in een taalarme omgeving opgroeien hebben geen talige rolmodellen. Ze hebben weinig mogelijkheid om de woordenschat te vergroten. Een taalomgeving kan in iedere taal arm zijn. Het heeft niets te maken met de specifieke taal die er in een gezin wordt gesproken.

De signalen
van laaggeletterden
herkennen

Taalrijke thuisomgeving

Met verschillende programma's en initiatieven kan de Bibliotheek laaggeletterde ouders ondersteunen om de thuisomgeving taalrijker te maken. Een taalrijke thuisomgeving stimuleert namelijk de taalontwikkeling van het jonge kind. Zo doen alle bibliotheken in Nederland mee aan BoekStart, een koffertje met daarin twee babyboekjes dat ouders gratis voor hun baby kunnen afhalen in de bibliotheek. Bibliotheken werken hiervoor samen met consultatiebureaus. Ook zijn er voorbeelden van bibliotheken die samenwerken met bijvoorbeeld verloskundigenpraktijken, kraamzorgorganisaties en kinderopvang.

Heb je belangstelling om ook zo'n samenwerking aan te gaan? Neem dan contact op met de bibliotheek bij jou in de buurt.

Een taalrijke
thuisomgeving stimuleert
de taalontwikkeling

Kenmerken van een taalrijke thuisomgeving

- **Voorlezen en boeken:** er zijn kinderboeken in huis en ouders lezen regelmatig aan hun kinderen voor.
- **Gesprekken en interactie:** er is veel ruimte voor gesprekken en interactie binnen het gezin. Ouders praten met hun kinderen, stellen vragen en luisteren naar wat hun kinderen te zeggen hebben.
- **Taalspelletjes en activiteiten:** ouders ondernemen activiteiten die de woordenschat en taalvaardigheid van hun kinderen bevorderen. Er is aandacht voor woordspelletjes, rijmpjes, liedjes, raadsels of taalpuzzels in het gezin.
- **Media en technologie:** ouders hebben aandacht voor educatieve programma's,

films, muziek en apps die de taalontwikkeling van kinderen ondersteunen. Ook wordt er in het gezin bewust omgegaan met media en technologie.

- **Rolmodel:** ouders (en andere familieleden) zijn rolmodellen door correct en gevarieerd taalgebruik te hanteren. Ze moedigen kinderen aan om te communiceren.

Muziek & taalontwikkeling

Muziek en zingen zorgen voor een rijke spraakontwikkeling. Ook heel jonge kinderen die nog niet (veel) praten kunnen via liedjes hun stem leren gebruiken. Ze zijn gevoelig voor de rijm en herhalende elementen. Met klanken leggen kinderen het fundament van de taalontwikkeling.

Voorbeelden van gezinsaanpak bij de Bibliotheek

De BoekStartcoach

De BoekStartcoach is een medewerker van de bibliotheek die wekelijks op het consultatiebureau komt. De BoekStartcoach ondersteunt de jeugdarts en -verpleegkundige door met ouders in gesprek te gaan en gerichte voorleesondersteuning te bieden. Zo bouwt de BoekStartcoach een nauwe band op met ouders en wordt de coach een vertrouwd gezicht, ook in de bibliotheek. Laagtaalvaardige ouders gaan na de kennismaking op het consultatiebureau makkelijker naar de bibliotheek.

De BoekStartcoach

BoekStart K&V de Bibliotheek

De VoorleesExpress

Kinderen die moeite hebben met taal krijgen door de vrijwilligers van de VoorleesExpress extra aandacht. De vrijwilliger komt twintig keer bij het gezin thuis om met het kind én de ouders aan de slag te gaan met taal en (voor)lezen. Dus gewoon aan de keukentafel of gezellig op de bank. Samen taalspelletjes doen en (voor)lezen maken taal leuk. En dan gaat de taalontwikkeling van een kind al snel als een trein!

Meertaligheid

Voorlezen kan in alle talen. Voor de taalontwikkeling maakt het niet uit in welke taal er wordt voorgelezen. Wel is het belangrijk dat er wordt voorgelezen. De bibliotheek is taalvriendelijk. Er zijn kinderboeken in het Nederlands aanwezig, maar ook in andere talen. Ook is er het aanbod van digitale prentenboeken van *Bereslim*². En kinderen tot 18 jaar kunnen gratis boeken lenen.

Vraag naar het volledige aanbod gezinsaanpak bij de bibliotheek!

² *Bereslim* is een aanbieder van digitale prentenboeken en spellen die de taalontwikkeling en het leergedrag van het jonge kind stimuleren.

VoorleesExpress stimuleert leesplezier en taalontwikkeling

De VoorleesExpress stimuleert het leesplezier van kinderen. Vrijwilligers komen bij een gezin thuis, brengen een voorleesritueel in en geven ouders handvatten om de taalontwikkeling van het kind te stimuleren. Het project past binnen de gezinsaanpak. Vrijwilligers zorgen voor een rijke taal- en leesomgeving en inspireren ouders en hoe zij hun kind helpen bij de taalontwikkeling.

Margo Kerstes, domeinspecialist 0-12 jaar bij Theek 5: "Vrijwilligers zijn er voor het kind; ze kletsen, doen taalspelletjes en lezen voor. Dat kan al met minimale middelen; voor een potje 'ik zie, ik zie, wat jij niet ziet' heb je verder niks nodig. Op een speelse manier betrekken de vrijwilligers ook de ouders erbij, bijvoorbeeld door een

vraag als: 'Zou papa of mama dat ook weten?'. Ouders zijn cruciaal in het geletterd maken van hun kinderen. Als zij weten hoe te handelen, wordt het gemakkelijker om ook met broertjes en zusjes met taal bezig te zijn. Met de VoorleesExpress worden ouders enthousiast gemaakt om zelf naar de bibliotheek komen, bijvoorbeeld voor tekstloze prentenboeken waar ze thuis mee aan de slag gaan. Zo ondersteunen we ouders om hun kind te helpen bij de taalontwikkeling."

Colofon

Deze publicatie is tot stand gekomen binnen de projecten Brabantse Jeugd en Jongeren Geletterd en Basisvaardigheden

© Cubiss, november 2023

Provincie Noord-Brabant

Kijk voor meer informatie op cubiss.nl/gezinsaanpak

Mediaopvoeding

Media spelen een grote rol in het leven van jonge kinderen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de tablets, smartphones en televisie die in hun directe omgeving aanwezig zijn. En ook (voor)leesboekjes maken deel uit van het media-aanbod. Het is een taak van ouders om kinderen te leren bewust, veilig en gezond om te gaan met media. De bibliotheek heeft veel kennis in huis over de taal- en mediaopvoeding van het jonge kind en kan ouders helpen bij de mediaopvoeding.

**Heb je vragen over de
gezinsaanpak?**

Neem dan contact op
met de bibliotheek bij
jou in de buurt!